

A-96

[Total No. of Questions : 10

B.A. (Part - III) EXAMINATION - 2021

SANSKRIT

Second Paper

(काव्यम् अर्थावबोध : व्याकरणं निबन्धश्च)

Duration : 90 Minutes]

[Max. Marks : 100

अवधि : 90 Minutes]

[पूर्णांक : 100

Instructions to the candidates :

Attempt questions to the extent of 50% of maximum marks of the question paper. Any question with or without 'or' or from any unit/section/part may be chosen.

प्रश्न पत्र के किसी भी इकाई/भाग/खंड में से स्वेच्छा से इस प्रकार प्रश्नों का चयन करें कि प्रश्न पत्र के पूर्णांक में से अधिकतम 50% अंकों के प्रश्न हल हो सकें। 'अथवा' के साथ दिए प्रश्नों में भी किसी प्रकार की बाध्यता नहीं है।

दाहिनी ओर प्रश्न के अंक दिये गए हैं।

Q1) अधोलिखितेषु कयोश्चिद् द्वयोः श्लोकयोः सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या -

[12]

क) धर्ममाचरतो राज्ञः सद्भिश्चरितमादितः।

वसुधा वसु सम्पूर्णा वर्धते भूति वर्धिनी॥

ख) निश्चित्य यः प्रक्रमते नान्तर्वसति कर्मणः।

अवन्ध्यकालो वश्यात्पा स वै पण्डित उच्यते॥

ग) शुभं वा यदि वा पापं द्वेष्यं वा यदि वा प्रियम्।

अपृष्टस्तस्य तद् ब्रूयात् यस्त नेच्छेत्पराभवम्॥

घ) त्वंमां यथावद् विदुर प्रसाधि,

प्रज्ञा पूर्व सर्वमजातशत्रोः।

यन्मन्यसे पथ्यमदीनसत्व,

श्रेयस्करं ब्रूहि तद् वै कुरूणाम्॥

P.T.O.

Q2) अधोलिखितेषु केषाञ्चित् चतुर्णां प्रश्नानां उत्तराणि देयानि-

- क) सत्येन किं रक्ष्यते?
- ख) कं मूढचेतसं उच्यते?
- ग) के गुणाः पुरुषं दीपयन्ति?
- घ) जीवलोकस्य बहसुखानि कानि सन्ति?
- ङ) पुरुषेण के-के दोषा हातव्या?
- च) लोके केषां भोक्तुं शक्तिः न विद्यते?
- छ) शक्तानां भूषणं किं भवति?
- ज) असाधूनां बलं किं भवति?

Q3) अधोलिखितेषु कयोश्चिद् द्वयोः श्लोकयोः ससंदर्भं व्याख्या कार्या -

- क) विशंकमानो भवतः पराभवं, नृपासनस्थोऽपि घनाधिवासिनः।
दुरोदर छच्छजितां समीहते, नयेन जेतुं जगतीं सुयोधनः॥
- ख) प्रलीन भूपालमपि स्थिरायति।
प्रशासदावारिषि मण्डलं भुवः॥
स चिन्तयत्येव मियस्त्वदेष्यति,
रहो दुरन्ता बलवद्विरोधितां॥
- ग) अवन्ध्य कोपस्य विहन्तुरापदां,
भवन्ति वश्याः स्वयमेव देहिनः।
अमर्षशून्येन जनस्य जन्तुना,
न जात हार्देन न विद्विषादरः॥
- घ) इमामहं वेद न तावकीं धियं,
विचित्ररूपाः खलु चित्त वृत्तयः।
विचिन्तयन्त्या भवदापदं परां,
रूजन्ति चेतः प्रसभं ममाधयः॥

Q4) अधोलिखितेषु केषाञ्चित् चतुर्णां प्रश्नानामुत्तराणि देयानि-

- क) किरातार्जुनीयम् महाकाव्यस्य शुभारम्भ केन शब्देन अभवत्?
- ख) किरातार्जुनीयं महाकाव्यस्य प्रथम सर्गे किं नाम छन्दः प्रयुक्तं कविना?
- ग) कीदृशं वचः दुर्लभं अस्ति?
- घ) कै समं विरोधः वरं भवति?
- ङ) पठितस्य अस्य महाकाव्यस्य नायकः कः अस्ति?
- च) द्रुपदात्मजा का आर्ति?
- छ) महाकवेः भारवेः किं प्रसिद्धम्?
- ज) वनेचरः युधिष्ठिरं प्रति कुत्र समापयो?

- Q5) अधोलिखितेषु द्वयोः श्लोकयोः मप्रसङ्गं व्याख्या करणीया -
- क) लभेत सिकतासु तैलमपि वापतः पीडयन्,
विषेच मृग तृष्णिकाम् मलिनं पिपासाविनः।
कदाचिदपि पर्यटञ्छश विषाणामासादये -
त्र तु प्रतिनिविष्ट मूर्खजनं चित्तमाराधयेत्।
- ख) लाङ्गूलं घालनमपश्चरणावपातं,
भूमौ निपत्य यदनोदरं दर्शनं च।
श्वा पिण्डदस्य कुरुते गजपुङ्गवस्तु,
धीरं विलोकयति चाटुशतैश्च भुङ्क्ते॥
- ग) तानीन्द्रियाण्य विकल्पानि तदेव नाम,
सा बुद्धिरप्रतिहता बधनं तदेव।
अर्धोष्पणा विरहितः पुरुष स एव,
त्वन्यः क्षणेन भवतीति विचित्रमेतत्॥
- घ) यः प्रीणयेत्सुखरितैः पितरं स पुत्रो,
यद् भर्तुरेव हितमिच्छति तत्कलत्रम्।
तन्मित्रमापदि सुखं च समक्रियं य-
देतत्त्रयं जगति पुण्यकृतो लभन्ते॥

- Q6) अधोलिखितेषु केषाञ्चित् चतुर्णां प्रश्नानामुत्तराणि देयानि -
- क) सतां मैत्री कीदृशी भवति ?
ख) सन्मित्रस्य लक्षणानि कानि सन्ति ?
ग) करुणापराणां पाणिः केन विभाति ?
घ) कः परिहर्तव्य भवति ?
ङ) नृपनीतिः का इव अनेकरूपा भवति ?
च) सत्सङ्गतिः पुसां किं करोति ?
छ) केषां यशः काये जरामरणजं भयं नास्ति ?
ज) सुखं आराध्यः कः भवति ?

[8]

- Q7) निम्नलिखितेषु कमप्येकं विषयमधिकृत्य संस्कृत भाषायां निबन्धः लेख्यः -
- क) स्त्रीशिक्षायाः महत्त्वम्।
ख) विद्याधनं सर्वधनप्रधानम्।
ग) संस्कृति संस्कृताश्रिता।
घ) सत्सङ्गतिः।

[10]

[2+2+2+2+2

Q8) अधोलिखितेषु पञ्चप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि -

- क) कः सङ्कल्पमूलः?
- ख) मनुस्मृत्यनुसारं धर्मस्य लक्षणं किम्?
- ग) यज्ञियः देशः कः?
- घ) अन्नप्राशनसंस्कारः कस्मिन् मासे करणीयः?
- ङ) षोडशे वर्षे ब्राह्मणस्य कः संस्कारो भवति?
- च) परं ब्रह्म कः?
- छ) कर्मेन्द्रियाणि कति?
- ज) मनुस्मृत्यनुसारं कः जितेन्द्रियो भवति?
- झ) कः आचार्यः?
- ञ) अर्थात् शतगुणितः को भवति?

